

Güney Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler

Pseudo-Equivalents Between Anatolian Turkish and Southern Azerbaijani Turkish

Bekir DİREKCI*
Mevlüt GÜLMEZ**

ÖZET

Yalancı eş değer, kaynak dildeki bir kelimenin hedef dildeki bir kelimeyle yazılışlarının ve okunuşlarının aynı, anlamlarının farklı olması durumudur. Son yıllarda birçok lehçeyle Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerler üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Biz de bu çalışmada Recep Albayrak HACALOĞLU tarafından hazırlanan Azeri Türkçesi Dil Kılavuzu (Güney Azeri Sahası Derleme Deneme Sözlüğü)'nu esas alarak Güney Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerleri tespit etmeye çalıştık.

ANAHTAR KELİMELEER

Yalancı Eş Değer, Güney Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi

ABSTRACT

Pseudo-equivalence is the state in which a word in the source language is spelt and pronounced in the same way as a word in the target language but their meanings are different. There are several recent studies on pseudo-equivalents between Anatolian Turkish and many other dialects. This study, based on the Phrase Book of Azerbaijani Turkish (Compiled Essay Dictionary of Southern Azerbaijani Region) by Recep Albayrak HACALOĞLU, aims to specify pseudo-equivalents between Southern Azerbaijani Turkish and Anatolian Turkish.

KEY WORDS

Pseudo-Equivalent, Southern Azerbaijani Turkish, Anatolian Turkish.

* Okt. Dr., Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü, Türk Dili Bölümü Başkanlığı

** Okt., Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü, Türk Dili Bölümü Başkanlığı

GİRİŞ

İran, 9. yüzyıldan bu tarafa pek çok Türkün yaşadığı ve birçok Türk devletinin kurulduğu bir coğrafyanın adıdır. *“İran’da Sakalardan Gaznelilere, Selçuklulardan Karakoyunlulara ve Akkoyunlulara, Safevilerden Kaçarlara uzanan pek çok Türk devleti ve hanedanı uzun dönemler hüküm sürmüştür”* (Özkan 2002: 76).

İran’da yaşayan en büyük Türk grubu Azeri Türkleridir. İran nüfusunun neredeyse yarıya yakınıni teşkil eden ve bağımsız olmayan Güney Azerbaycan Türkleri zaman zaman bağımsızlık hareketlerine girişmişlerse de her seferinde bu bağımsızlık hareketi İran hükûmeti tarafından kanlı bir şekilde bastırılmıştır. Bugün İran’da Azeri Türklerinden başka Türkmen, Kaçar, Bayat, Afşar, Karadağlı, Şahseven, Ebiverdi, Sungur, Kaşkay, Hamse, Karapapak, Kazak, Özbek ve Halaç Türklerinin yaşadığı da bilinmektedir.

“10 Şubat 1828’de 16 yıl süren bir savaş sonrasında Rusya ve İran arasında imzalanan Türkmençay Anlaşması ile Azerbaycan ikiye bölünmüş, Aras nehrinin kuzeyi Çarlık Rusyasına, güneyi ise Kaçar sülalesi yönetimindeki İran’a bırakılmıştır” (Gökdağ-Heyet 2004 : 51). Sovyetlerin Aras nehrinin kuzeyinde yer alan bütün Kafkasya ve Azerbaycan topraklarını işgal etmesi özellikle Azerbaycan Türklerinin siyasal birliği açısından çok olumsuz neticelere sebep olmuştur. *“Azerbaycan Türkleri için bir diğer olumsuz gelişme de Sovyetler Birliğinin 1924 yılında Arap alfabesini yasaklaması, Türkiye Türkleri ile Türk Dünyası arasındaki kültürel birliğe ilk darbe olmuştur”* (Hacaloğlu 1992: XI). Bu olumsuzluklar Azerbaycan Türklerini kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayırmıştır. Kuzeydeki bağımsız Azerbaycan Türklerinin meydana getirdikleri edebiyat için Kuzey Azerbaycan Edebiyatı, güneyde İran idaresi altındakilerin meydana getirdikleri edebiyat için ise Güney Azerbaycan Edebiyatı terimi kullanılmaya başlanmıştır.

GÜNEY AZERBAJYCAN TÜRKÇESİNDE YALANCI EŞ DEĞERLER

Türk Dili -Rus politikalarının da etkisiyle- yirmi birinci yüzyıla, yirmi bir lehçeyle temsil edilen ve çok geniş bir sahada konuşulan bir dil olarak girmiştir. Her lehçeyi ve şiveyi, dil hâline getirme ve farklılaştırma faaliyetleri Türk Dilinin lehçe ve şive sayısını artırmıştır. Lehçe ve şivelere ayrılan bir dilde de ses, biçim, anlam ve kelime hazinesi bakımından farklılıkların olması kaçınılmaz bir sonuçtur. Özellikle, kelime hazinelerinin farklılaşması

beraberinde yeni sorunları da gündeme getirmiştir. Bu sorun, özellikle son yirmi yılda hızlanan lehçeler arası aktarımlarda daha da belirginleşmiştir.

Lehçeden lehçeye aktarımlar sırasında yazılışları ve okunuşları aynı, ancak yazılı ve sözlü dildeki anlamları her iki lehçede farklı olan kelimeler sorun oluşturmıştır. Bir lehçede geçen kelimenin anlamı diğer lehçede zaman içerisinde değişmiş, lehçeler arası iletişim ve aktarımda hatalara sebep olmuştur. Bu sorun “yalancı eş değerler”, “sahte karşılıklar”, “sözde denkteşler” ve “aldatıcı kelimeler” gibi terimlerle adlandırılmıştır (Ersoy 2007: 61).

Bu araştırmada Güney Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde arasındaki anlaşmayı olumsuz şekilde etkileyen yalancı eş değerler tespit edilerek listelenmiştir.

Çalışmamıza kaynak teşkil eden eser, Recep Albayrak HACALOĞLU'nun hazırladığı *Azeri Türkçesi Dil Kılavuzu (Güney Azeri Sahası Derleme Deneme Sözlüğü)*'dur. Çalışmamızın daha hacimli ve örnekler bakımından zengin olması açısından metinleri değil sözlüğü esas aldık. Çünkü sözlükler dil ya da lehçenin bütün kelimelerini içermektedir.

Yalancı eş değerlerin tespitinde Türkiye Türkçesi yazı dili esas alınmıştır. İncelenen kelimelerin Türkiye Türkçesindeki temel anlamları verilmiş, ayrıca alınan örneklerin -varsa- Eski Türkçedeki şekilleri ve Türkiye Türkçesi ağızlarındaki örnekleri verilerek bu sayede kaynak ve hedef dillerden hangisinde farklılaşmanın olduğu tespit edilmeye çalışılmış, tespit edilen kelimeler *Tam yalancı eş değerler*, *Kısmi yalancı eş değerler* olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

YALANCI EŞ DEĞERLİKLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Lehçeler arası aktarımlarda yaşanan soruna dikkati çeken ilk kişi Ahmet B. Ercilasun olmuştur. Ercilasun, *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler* adlı eserinin “Lehçeler Arası Aktarma” ve “Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar” bölümlerinde bu konuya biraz değinmiş ve aktarımların nasıl yapılacağı noktasında temel bilgiler vermiştir (Ercilasun 1998: 91-100, 179-186).

Son dönemde “yalancı eş değerlik” sorunuyla ilgili doğrudan ve dolaylı pek çok çalışma yapılmış, bu çalışmalarda konu, detaylı bir şekilde ortaya konulmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır¹: Nizameddin MAHMUDOV “Ortak

¹ Bkz. Nizameddin MAHMUDOV (1994), “Ortak Kelimeler Ortak Anlamlar mı Demektir (TT) (Akraba Dilleri Öğrenmede Kelime Hazinesi Problemi)”, *Dil Dergisi* 17, 15-19; Asker RESULOV (1995), “Akraba Diller ve ‘Yalancı Eş Değerler’ Sorunu” *Türk Dili*, sayı 524, 916-924; Mustafa

Kelimeler Ortak Anlamlar mı Demektir? (Akraba Dilleri Öğrenmede Kelime Hazinesi Problemi)”; Asker RESULOV “Akraba Diller ve ‘Yalancı Eş Değerler’ Sorunu”; Mustafa UĞURLU “Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği”, “Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve ‘Abay Yolu’ Romanı”; Fatma ÖZKAN “Bugünkü Türk Lehçelerindeki İletişimi Zorlaştıran Kelimeler”; Ayşe İLKER, “Lehçeden Lehçeye Aktarma Üzerine Bazı Düşünceler”; Seyitnazar ARNAZAROV, “Türkmen ve Türkçesinin Ortak Fiillerinin Anlam Bakımından Genel Bir Mukayesesi”; Fatih KİRİŞÇİOĞLU, “Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler”; Suzan TOKATLI, “Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesindeki Eş Sesli Kelimeler Üzerine”; Dilek Ergönenç AKBABA “Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler”; Ahmet KARADOĞAN “Türk Lehçeleri Arasında Yapı Eş Değerliği ve Yalancı Eş Değer Yapılar”; Feyzi ERSOY, “Çuvaş Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler”; Hüseyin YILDIZ, “Karay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değer Kelimeler”.

YALANCI EŞ DEĞERLİK

“Yalancı eş değer, kaynak dildeki bir kelimeyle hedef dildeki bir kelimenin köken, yazılış ve söylenişlerinin aynı, anlamlarının ayrı olması durumudur”. Resulov, ayrıca

UĞURLU (2000), “Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve Abay Yolu Romanı”, Bilig, Güz 2000, sayı: 15: 59-80; Mustafa UĞURLU (2004), “Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği” Bilig, sayı: 29, 29-40; Fatma ÖZKAN (1999), “Bugünkü Türk Lehçelerindeki İletişimi Zorlaştıran Kelimeler” 3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı 1996, Ankara 1999, 883-889; Ayşe İLKER (1999), “Lehçeden Lehçeye Aktarma Üzerine Bazı Düşünceler” 3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 678, (TT)3-560; Seyitnazar ARNAZAROV (2004), “Türkmen ve Türkçesinin Ortak Fiillerinin Anlam Bakımından Genel Bir Mukayesesi” V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I. Ankara: TDK., 193-220; Fatih KİRİŞÇİOĞLU (2006), “Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 20: 21-35; Suzan TOKATLI (2004), “Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesindeki Eş Sesli Kelimeler Üzerine”; Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 16, Yıl 2004/1, 141-156; Dilek ERGÖNENÇ AKBABA (2007), “Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler”, Bilig, Yaz 2007, sayı: 42, 151-176; Ahmet KARADOĞAN (2004), “Türk Lehçeleri Arasında Yapı Eş Değerliği ve Yalancı Eş Değer Yapılar” V. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, 20-26 Eylül 2004, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 8 (TT)/1, 1591-1604; Feyzi ERSOY (2007), “Çuvaş Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler”; Türkbilgi 2007/14: 60-68; Hüseyin YILDIZ (2009), “Karay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değer Kelimeler”, Gazi Türkiyat, Güz 2009 sayı: 5, 611-659.

“yalancı eş değer” yerine Türkçede “sahte karşılıklar” veya “sözde denkteşler” gibi terimlerin de kullanılabilceğini ifade etmiştir (Resulov 1995: 916).

Asker Resulov, Azerbaycan ve Türkiye Türkçesi arasındaki aktarmalarda yanlışlıklara sebep olan yalancı eş değerleri üç gruba ayırıyor:

1. Eş adlı (homonim, sesteş) kelimeler: (*gar, çelik, katık, aktarmak, banka, halat, ağ, küpe vb.*).

2. Hem eş adlı olan, hem de kökenleri ortak olmasına rağmen anlamları örtüşmeyen kelimeler: (*hala, baba, derslik, balet, erik, subay, muhbir, pinti, çörek vb.*).

3. Hem eş adlı, hem de kökenleri ortak olan, anlamlarından biri veya bir kaç her iki dilde örtüşen, fakat bu dillerden birinde farklı anlam (lar)da kullanılan kelimeler (*kapı, yürek, kalp, kardeş, koca, kale, koltuk, intizar, yenge vb.*) (Resulov 1995: 917)

Yalancı eş değerler Türkçenin bütün lehçelerinde bir sorun oluşturmaktadır. Aşağıda bazı Türk lehçelerinden alınan örnekler konunun daha iyi anlaşılması açısından önemlidir. Burada örnek olarak verilen kelimeleri kullanan bir Azeri, Başkurt, Kazak, Karaçay, Kırgız, Özbek, Türkmen, Uygur Türkü ile Türkiye Türkçesinin doğru bir şekilde sözlü ya da yazılı anlaşabilmesi imkânsız gibi görünüyor.

Az.	<i>kişi</i>	subay	(TT)	bekâr
Az.	<i>kând</i>	köy	(TT)	şehir
Bşk.	<i>kul</i>	el	(TT)	Tanrı'ya göre insan
Kaz.	<i>baca</i>	bacanak	(TT)	dumanın çıktığı yer
Krç.	<i>darı</i>	ilaç	(TT)	buğday (halk ağz. mısır)
Krç.	<i>otluk</i>	çakmak	(TT)	otu bol olan yer
Krg.	<i>kışlak</i>	köy	(TT)	kışın barınılan yer
Özb.	<i>bâbâ</i>	dede	(TT)	baba
Tat.	<i>tap-</i>	bulmak	(TT)	inanma, bağlanma
Tat.	<i>it</i>	et	(TT)	köpek, it
Tkm	<i>cocug</i>	domuz yavrusu	(TT)	çocuk
Tkm	<i>saldır-</i>	yaptırmak, kurdurmak	(TT)	saldırmak
Uyg.	<i>adağ</i>	son	(TT)	adanılan şey, nezir
Uyg.	<i>boğaz</i>	gebe, yüklü, hamile	(TT)	boğaz

Resulov, Türkler ve Azeriler arasında zaman zaman gülünç durumlara sebep olan kelimeleri şu şekilde örnelemiştir: "don, muhbir, kişi, kış, düşmek, uşak, subay, sümük, nefer, cüce, yenge, kapıcı, bekar, yaz, ağ, sabah, gözlemek, itmek, aktarmak, danışmak, tapmak, pinti, küpe, emektar, intizar, derslik, balet, kardeş, çapkın" Bu türden kelimelerin sayısını da yaklaşık 2000 civarında olduğunu ifade etmiştir (Resulov 2007: 292).

Yalancı eş değerlik sorunu sadece iki dil ya da iki lehçe arası yaşanan bir durum değildir. Bazen aynı dilde yazılış ve okunuşları aynı anlamları farklı (eş adlı) kelimelerde de karşılaşılan bir durumdur. "Dolu" hem bir yağış biçiminin adı hem de boş'un zıt anlamlısıdır. Bu durumda "dolu" kelimesinin anlamını onun cümle içindeki konumu ve kullanımını tayin edecektir.

"Yalancı eş değerlikten diller arası düzeyde de söz etmek mümkündür: İng. actual "asıl, gerçek" kelimesi ile Alm. aktuell "güncel" kelimeleri köken ve yapı bakımından aynı kelimelerdir, fakat birbirleri yerine kullanılamazlar. İng. actual Alm.ya wirklich ya da tatsächlich şeklinde çevrilirken Alm. aktuell İng.ye topical ya da current şeklinde çevrilebilir." (Denizer 2007: 74-75).

Biz bu çalışmamızda Güney Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerleri iki gruba ayırdık:

1. Tam Yalancı Eş Değerler
2. Kısmi Yalancı Eş Değerler

1. TAM YALANCI EŞ DEĞERLER

Bu bölümde GAT'ten alınan kelimelerle ET, DS, EUTS, YTS'den alınan (*) işaretli kelimelerin anlamlarının örtüştüğü görülmektedir.

acıglı* "Sinirli, kızgın, asabi" (GAT); "Acındıracak, acı verecek nitelikte olan" (TT); açığ "öfke, kızma, şiddet" (EUTS: 2)

acil "Çerez" (GAT); "İvedi, ivedili" (TT)

acur "Tuğla" (GAT); "Kabakgillerden, kabuğu çizgili ve tüylü, yeşil veya sarımtırak, üzeri yeşil lekeli, irice bir meyve" (TT)

adag* "Çocuğun ilk adımı; Söz, nişan" (GAT); **adak** "Adamak işi veya adanılan şey, nezir" (TT); "adak" "Çocuğun ilk adımları" Tokat (DS: 62); adak "ayak" (ET)

adı "Asla, hiç, kesinlikle, katiyetle" (GAT); " (onun) İsmi" (TT)

ağaçlar "Beyazımsı" (GAT); "Ağaçlar" (TT)

adlı* “Meşhur, ünlü” (GAT); “adı olan” (TT); ad “ün, şöhret, çav, san” (EUTS: 2); atlığ “unvanlı, unvan sahibi” (ET)

adıbatmış* “Akrep” (GAT); “adı batmak” unutulmak, adı anılmaz olmak (TT); “Akrep” İğdır (DS: 66).

ağıl “Düşünme, anlama, kavrama gücü, us; hafıza” (GAT); “Koyun ve keçi sürülerinin gecelediği yer” (TT); ağıl “ağıl” (EUTS: 6)

âhır* “Nihayet, son” (GAT); “Evcil büyükbaş hayvanların barındığı kapalı yer” (TT); “Sonunda, sonra” İğdır, Muş (DS: 129)

aks “Fotoğraf” (GAT); “Dingil” (TT)

alçı* “Aşık oyununda aşık kemiğinin bir duruş stili” (GAT); “Alçı taşının pişirilip toz durumuna getirilmesinden elde edilen madde” (TT); “Aşık kemiğinin dikine bir yüzü” Bayburt, Ardahan, Kars, Erzincan (DS: 209).

alışgan* “çakmak” (GAT); “Alışkın olma durumu” (TT); “Kibrit” İğdır, Kars (DS: 220)

alışmag* “Alışmak; ısı ve ışık yayararak ateş almak, yanmaya başlamak” (GAT); “Bir işi tekrarlayarak kolaylıkla yapabilmek” (TT); “Tutuşmak, yanmaya başlamak” (DS, 201-202).

almaz “Elmas” (GAT); “Almaz” (TT)

an* “Alın” (GAT); “Zamanın bölünemeyecek kadar kısa olan parçası, lahza, dakika” (TT); “Alın, baş” Sivas, Van, İçel (DS: 241)

ara* “Haftanın üçüncü günü, pazartesi ile çarşamba arası olan gün, salı” (GAT); “İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, açıklık, aralık” (TT); aralığ “salı günü” Fethiye, Muğla (DS: 297)

aralı “Ayrı, başka” (GAT); “Aralıklı” (TT)

ard “Un” (GAT); “Arka, geri; bir şeyin öbür yüzü” (TT)

argın “Hayran, şaşkın” (GAT); “Yorgun, zayıf, bitkin; beceriksiz” (TT)

arıca “Zarif, ince yapılı” (GAT); “Arı” (TT)

aşçı “Deri, gön tabaklayan usta, debbağ” (GAT); “Yemek pişirmeyi meslek edinen kimse.” (TT)

aşmag* “Açmak” (GAT); “Yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek” (TT); “Açmak” Bolu, Kars (DS: 361)

atmaca “Laf atma” (GAT); “Kartalgillerden küçük bir yırtıcı kuş” (TT)

avşar “Şelale, çağlayan” (GAT); “Oğuz Türklerinin yirmi dört boyundan biri, Avşar” (TT)

ayaz* “Bulutsuz gökyüzü, ay ışığı” (GAT); “Duru, sakin bir havada çıkan kuru soğuk” (TT); “Işık, aydınlık” (DS, 409)

aydın “Aşikâr, apaçık” (GAT); “Işık alan, ışıklı, aydınlık; kültürlü, okumuş, görgülü” (TT)

ayrum “Sanat, hüner” (GAT); “Ayırmak işi, tefrik” (TT)

azâ* “Yas” (GAT); “Üye; Vücut parçası, organ” (TT); “Ölü için ilk gün yapılan tören; başsağlığı” İğdır, Ankara, Niğde. (DS, 434)

azar* “Hasta” (GAT); “Paylama” (TT); azarlı “Hastalıklı”, İğdır, Kars (DS, 435)

âzarlama “Hastalanma” (GAT); “Azarlamak işi, paylama” (TT)

Bağdât “Bağlık, bahçelik, yeşillik” (GAT); “Bağdat şehri” (TT)

bağla* “Bakla” (GAT); “Bağlamaktan emir” (TT); “Bakla yaprağına benzeyen ve pişirilip yenilen bir bitki” (DS: 481)

bağlama “Posta paketi, paket” (GAT); “Bağlama işi” (TT)

basma “Küçük tahta köprü; odun kömürü; baca kenarı; saç boyası” (GAT); “Basmak işi; bir tür pamuklu kumaş; basılmış, matbu” (TT)

başlı “Zeki, akıllı” (GAT); “Başı olan” (TT)

batın “Varlıklı, zengin” (GAT); “Karın; kuşak” (TT)

bayan “Karmaşık yapılı akordeon türü müzik aleti” (GAT); “Hanım yerine kullanılan bir unvan” (TT)

bayır “Binaların dış kısmı” (GAT); “Küçük yokuş” (TT)

bazı “Pulluğun, sabanın demirinden sapına kadar olan kısmı; iki tarla arasındaki toprak, taş yığını, tarla sınırı; halka, daire” (GAT); “Birtakım, kimi, ara sıra, arada” (TT)

bekâr* “İşsiz” (GAT); “Evlenmemiş kimse, bekâr” (TT); “İşsiz, boş” Muş (DS: 601)

belge* “Nişan yüzüğü, sözlenme hediyesi; sınır, hudut; kıyma; tarla sınırını gösteren işaret” (GAT); “Bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb., vesika, doküman” (TT); belgi “Nişan” Zonguldak, Kastamonu (DS: 616)

bildir* “Geçen yıl, bir yıl önce” (GAT); “Bildirmek’ten emir” (TT); Bildir “Geçen yıl” (DS: 690)

bile, bilesi “Kendi, kendisi” (GAT); “Birlikte; aynı zamanda” (TT)

boğaz* “Hamile, gebe” (GAT); “Boynun ön bölümü; şişe, güğüm vb. kaplarda ağza yakın dar bölüm; iki dağ arasında dar geçit” (TT); “Gebe inek, manda, gebe hayvan” (DS: 810)

boylu* “Hamile” (GAT); “Boyu olan” (TT); Gebe (DS: 746)

but “Çok güzel (kadın için)” (GAT); “Vücudun kalça ile diz arasındaki bölümü” (TT); (F.) büt

cacığ “Semiz otu” (GAT); “Yoğurt, ayran içine hıyar veya marul doğranarak yapılan, çoğu kez sarımsaklı, iştah açıcı yiyecek” (TT)

cici “Oyuncak” (GAT); “Sevimli, cana yakın, hoş, güzel, hoş giden” (TT)

cüce “Civciv, piliç” (GAT); “Boyu, normalden çok daha kısa olan (kimse); gelişmemiş (bitki)” (TT)

çağla “Bir balık türü” (GAT); “Badem, kayısı, erik vb. tek çekirdekli meyşelerin körpeyken yenilebilen ham şekli” (TT)

çalğı “Bahçe süpürgesi” (GAT); “Müzik aleti, çalgı aleti, enstrüman; çalgı çalma, müzik” (TT)

çap “Tab etme, basma” (GAT); “Cisimlerin genişliği, kutur; büyüklük; ölçü, ölçek; yapının veya arsanın boyutlarını ve sınırlarını gösteren harita; bilgi, deneyim ve yeteneklerin tümü, kalibre” (TT)

çapag “Bir tür tatlı su” (GAT); “Göz pınarında ve kirpiklerde birikerek pıhtılaştıran veya kuruyan akıntı; madenler dövülürken sıçrayan ince, ufak parça” (TT)

çapğın “Katliam, talan” (GAT); “Geçici aşklar ve ilişkiler peşinde koşan (kimse), hovarda” (TT)

çatı “İp, urgan” (GAT); “Bir yapının, bir evin damını kuran parçaların bütünü” (TT)

çeki “Sazan balığı” (GAT); “Tartı; odun, kireç vb. ağır ve kaba şeyleri tartmakta kullanılan, 225,978 kilogram olan ağırlık ölçüsü birimi” (TT)

çil “Ormanlarda yaşayan bir kuş, dağ tavuğu” (GAT); “Çoğunlukla yüzde oluşan kahverengi küçük benekler” (TT)

çim “Kıvrımlı yol” (GAT); “Buğdaygillerden, bahçelerin, yol kenarlarının ve parkların yeşillendirilmesinde yararlanılan çok yıllık bitki; yeşilliği bol olan yer” (TT)

çin* “Orak; basamak; rütbe, makam; gerçek, doğru; kıvrım, büküm; kat, tabaka” (GAT); Çin ülkesi (TT); “rütbe” Bayburt-Kars (DS: 1225-1226)

çizmek “Yellenmek” (GAT); “Çizgi çekmek; resmini yapmak, resmetmek; çizgiler hâlinde belirtmek, desenini yapmak” (TT)

danışmag* “Konuşmak, anlatmak, sohbet etmek” (GAT); “Bir iş için bilgi veya yol sormak, görüş almak, istişare etmek, müracaat etmek, meşveret etmek” (TT); “Konuşmak, söylemek” Bayburt, Iğdır, Kars (DS: 1361)

dede* “Baba” (GAT); “Torunu olan erkek, büyük baba, büyük peder; büyük babadan başlayarak geriye doğru atalardan her biri.” (TT); “Genç baba” Kerkük (DS: 1397)

dindirmek “Konuşturmak, söyletmek” (GAT); “Dinmesini sağlamak” (TT)

dinmek “Demek, söylemek; kızmak, azarlamak; seslenmek” (GAT); “Sona ermek, bitmek, durmak; kar ve yağmurun yağması, rüzgârın esmesi kesilmek veya durmak.” (TT)

dize “Sağlamlaştırılmış şehir ve kale duvarı; köy, küçük yerleşim birimi” (GAT); “Şiirin satırlarından her biri, mısra” (TT)

doğan “Doğum yapan kadın” (GAT); “Kartalgillerden, sırtı kül rengi ve enine çizgili, küçük kuş, fare vb. ile beslenen ve alıştırılarak kuş avında kullanılan yırtıcı bir kuş” (TT)

doğma “Kan bağı ile bağlı, üvey olmayan” (GAT); “Doğmak işi; doğmuş; ortaya çıkan, kaynaklanan, meydana gelen” (TT)

doğar “Damızlık” (GAT); “Doğmak fiilini geniş zamanda çekimi” (TT)

dürtmek “Bulmak, icat etmek, türetmek” (GAT); “Ucu sivri bir şeyle veya elle hafifçe itmek; değmek, dokunmak.” (TT)

düzen “Düzgün yer, düzlük” (GAT); “Belli yöntem, ilke veya yasalara göre kurulmuş olan durum, uyum, nizam, sistem” (TT)

erik “Kayısı” (GAT); “Gülgillerden, beyaz çiçekli bir ağaç; bu ağacın kabuğu ince, çeşitli renklerde, mayhoş veya tatlı, eti sulu, tek ve sert çekirdekli yemişi” (TT)

eşik “Dış, dışarı, dış taraf” (GAT); “Kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak.” (TT)

eyle “Ayran, yoğurt vs. saklamak için deri tuluk” (GAT); “Eylemekten emir” (TT)

ezilmek “Naz etmek, şımarmak” (GAT); “Ezme işine konu olmak” (TT)

fahrî “Bir üzüm türü” (GAT); “Onursal; gönüllü, karşılıksız” (TT)

fer “Gaz ocağı, fırın” (GAT); “Parlaklık, aydınlık; canlılık; güç, kuvvet” (TT)

gabag* “Ön, önce, ilk, evvel, önceki” (GAT); “kabak” Kabakgillerden, sürüngen gövdeli, sarı çiçekli, birçok türü olan bir bitki” (TT)“ön” Sivas (DS: 1882)

gaga* “Çocuk dilinde, her türlü tatlı yiyecek” (GAT); “Genellikle kuşlarda ağzın bir uzantısı durumunda olan, biçim ve büyüklüğü değişik, boynuz yapısında, katı ve çıkıntılı organ.” (TT); “Meyve ve kuru yemiş (çocuk dilinde)” Çankırı, Trabzon, Iğdır, Kars (DS: 1892)

gart* “Soysuz, aşağılık” (GAT); kart “Gençliği ve körpeliği kalmamış, körpe karşıtı” (TT); Kaba (kimse) - Sivas (DS: 1931)

gayırmag* “Yapmak, etmek; hazırlamak; tamir etmek, düzenlemek; bir işle meşgul olmak; temenni olarak kullanılır” (GAT); “Koruyarak başarısını sağlamak, elinden tutmak, himmet etmek; birini, başkalarının veya işin zararı pahasına tutmak” (TT); “Yapmak, hazırlamak” Kastamonu, Iğdır, Kars (DS: 1946)

gaz “Şeffaf ipek kumaş” (GAT); “Normal basınç ve sıcaklıkta olduğu gibi kalan, içinde bulunduğu kabın her yanına yayılma ve bu kabın iç yüzeyinin her noktasına basınç yapma özelliğinde olan madde.” (TT)

gebe “Halı, kilim” (GAT); “Karnında yavru bulunan (kadın veya hayvan), yüklü, hamile, iki canlı, aylı” (TT)

gerzek “Taze ceviz, fındık gibi meyvelerin kabuğu” (GAT); “Geri zekâlî kelimesinin kısaltılmış şekli” (TT)

germek “Yuvarlak kavun” (GAT); “Bir şeyin uçlarından veya kenarlarından çekerek gergin duruma getirmek” (TT)

gezme “Gece bekçisi” (GAT); “Gezme işi, seyran” (TT)

gir “Ekşi, acı; buruk, kekre” (GAT); “Girmekten emir” (TT)

göre “Duvar deliği, delik, yarık” (GAT); “Bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca, gereğince” (TT)

hala* “Bir kimseye göre annesinin kız kardeşi, teyze” (GAT); “Babanın kız kardeşi, bibi” (TT); “Teyze” Yoz (DS: 2255)

halat “Yağma, talan” (GAT); “Pamuk, kenevir, Hindistan cevizi gibi bitkisel liflerin veya çelik tellerin sarılmasıyla oluşan kolların bir arada bükülmesiyle elde edilen kalın ip” (TT)

hatır “Ötürü, dolayı, yüzünden, sebebiyle” (GAT); “Düşünme, akılda tutma, hafıza, zihin, akıl, yâd.” (TT)

hırsız “Çakılsız toprak” (GAT); “Başkasının malını çalan kimse, uğru” (TT)

kalan* “Zengin; bol, bereketli” (GAT); “Kalma işini yapan; artan, mütebaki; bir çıkarmanın sonucu; bölme işleminde bölünenden artan sayı” (TT); Artık, bundan sonra (DS:2609)

kalış “Taze soğan” (GAT); “Kalma işi” (TT)

kar “Dağ yamaçlarının yukarılarında, buzulların üstünde meydana gelen oyuk; işitme kabiliyetini kaybetmiş, sağır” (GAT); “Atmosferdeki su buharının yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne beyaz ve hafif billurlar biçiminde donarak düşen su buharı” (TT)

kel “Erkek manda” (GAT); “Saçı dökülmüş olan (kimse); çıplak (doğa), yaprakları dökülmüş (bitki)” (TT)

kelek “Su kabağı; hile, oyun” (GAT); “Olgunlaşmamış, ham kavun” (TT)

kepek “Küf” (GAT); “Un elendikten sonra, elek üstünde kalan kabuk kırıntıları” (TT)

kere* “Tereyağı; sağır” (GAT); “Kez, yol, defa, sefer” (TT); Kere, Kereyağı “Tereyağı; kulak kepçesi çok küçük olan koyun, kuzu” Kars (DS: 2752)

kesik “Çevik, tetik, çabuk” (GAT); “Kesilmiş olan; kesilerek bozulmuş olan; kısa” (TT)

keş “Kasık; uçkur” (GAT); “Yağı alınmış süttten veya yoğurttan yapılan peynir” (TT)

kol* “Çalı-çırpı; çalı, çalılık” (GAT); “İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm” (TT); “Avcılıkta gözetleme deliğinin çevresine ve bu deliğe giden yolun iki yanına konan çalı çırpı” Adana (DS: 2907)

kola “Boynuzsuz” (GAT); “Gömlek, örtü vb. şeyleri kolalamakta kullanılan özel nişasta” (TT)

kolî “Çingene” (GAT); “Posta paketi; içinde türlü eşya bulunan çeşitli büyüklükte paket” (TT)

kolye “Böbrek” (GAT); “Ucuna süs eşyaları konularak boyna takılan takı” (TT)

koma “Bodrum; yığın; kulübe” (GAT); “Bazı hastalıklar, yaralanmalar, zehirlenmeler sırasında görülen anlama, duyma ve hareketin büsbütün veya az çok kaybolmasıyla beliren bilinç kaybı durumu” (TT)

kor “Ama, kör” (GAT); “İyice yanarak ateş durumuna gelmiş kömür veya odun parçası; Büyük acı, üzüntü, sıkıntı, dert; kırmızı renkli” (TT)

kot “Ceket” (GAT); “Giysi yapılan bir tür mavi, kaba pamuklu kumaş, blucin; bu kumaştan yapılan (giysi)” (TT)

kule “Kısa boylu, bodur, güdük” (GAT); “Çoğunlukla kare veya silindirik biçimindeki yüksek yapı” (TT)

kut “Top, parça, yığın” (GAT); “Devlet idaresinde güç, yaratıcılık ve yetki bakımından sahip olunan üstün güç” (TT)

külçe “Bir tür ekmek” (GAT); “Eritilerek kalıba dökülmüş maden veya alaşım; eritilerek kalıba dökülmüş olan” (TT)

mama* “Anne; hala; doğum işi yaptıran kadın, ebe” (GAT); “Bebek için hazırlanan yiyeceklerin genel adı” (TT); “Hala” (DS: 3114)

masa “İnce kum” (GAT); “Ayaklar veya bir destek üzerine oturtulmuş tabladan oluşan mobilya” (TT)

maya “Dişi deve; güzel, bakımlı kadın; haya, er bezi” (GAT); “Bazı besinlerin yapımında mayalanmayı sağlamak için kullanılan madde, ferment” (TT); “dişi at, dişi katır, dişi eşek, dişi deve” (DS: 3138-3139)

minik “Atlı; yolcu; yolcu arabası” (GAT); “Küçük ve sevimli” (TT)

mis “Bakır” (GAT); “Güzel koku” (TT)

morğ “Tavuk, kuş” (GAT); “Hastanelerde veya mezarlıklarda ölülerin belirli süre için saklandıkları soğuk ortam” (TT)

mûrid “Sebeup, giriş yeri, yer, mevzu, konu” (GAT); “Bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tasavvufun yollarını öğrenen, onun doğrultusunda ilerleyen kimse” (TT)

nene* “Anne” (GAT); Nine (TT); “Anne” Ordu, Giresun, Kerkük (DS:3246)

nohud “0,1933 gram; 4 buğday 1/24 miskal tutarında ağırlık ölçü birimi” (GAT); “Baklagillerden, ana yurdu Akdeniz kıyıları olan, birleşik telek yapraklı, çiçekleri sarımtırak renkte, tanesi baklamsı bir bitki, nohut” (TT)

ötmek* “Okumak, şarkı söylemek; yarışta geçmek, geride bırakmak” (GAT); “Kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarmak; herhangi bir nesne sürekli ses çıkarmak; üflemeli çalgıların sesi çıkmak” (TT); ötmek “Geçmek” (ET)

ötüşmek “Türkü, şarkı okumak; yarışmak; geçinmek” (GAT); “Birlikte veya karşılıklı ötmek” (TT)

paha “Baca” (GAT); “Değer, fiyat, eder” (TT)

pambuk “Külçe halinde gümüş” (GAT); “Ebegümeçigillerden, koza biçimindeki meyvesi üç, dört, beş dilimli olan, sıcak bölgelerde yetişen tarım bitkisi, pamuk” (TT)

para “Yırtık; parça, az bir miktar” (GAT); “Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme aracı, nakit” (TT)

pepe* “Çocuk maması” (GAT); “Dudak sesleriyle başlayan kelimelerin ilk seslerini güçlülük söyleyen ve ancak birkaç kez tekrarladıktan sonra arkasını getirebilen (kimse), pepeme” (TT); “Ekmek (çocuk dilinde)” (DS: 3426)

perde “Yaklaşık beş metre kare ebadında halı” (GAT); “Görüşü, ışığı engellemek, bir şeyi gizlemek için pencereye veya bir açıklığın önüne gerilen örtü” (TT)

pişik* “Kedi” (GAT); “Ariş arası, koltuk altı gibi tenin birbirine sürtünen yerlerinde ter, idrar veya dışkının yakmasıyla oluşan kızartı”(TT); pisik, pişik “kedi” (DS: 3460)

pîç “Vida, civata” (GAT); piç “Anası ile babası arasında evlilik bağı olmadan dünyaya gelen çocuk, haramzâde, veledizina” (TT)

pik “Zirve, doruk” (GAT); “Dökme demir” (TT); (İng.) peak “zirve”

sak “Çanta, valiz” (GAT); “Uyanık, gözü açık, müteyakkız; uykusu hafif” (TT)

sal “Sene, yıl; köprü; hastalık; tam, bütün (GAT); “Birçok kalın direk yan yana bağlanarak yapılan, düz ve korkuluksuz deniz veya ırmak taşıtı” (TT); (F.) sâl “yıl, sene”

sancag* “Çengelli iğne; toka” (GAT); sancak “Bayrak, liva; çoğunlukla askerî birliklere verilen yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak” (TT); “Saç tokası, firkete” Kars (DS: 3535)

sarı* “Yön, taraf, cihet” (GAT); “Yeşil ile turuncu arasında bir renk, limon kabuğu rengi; bu renkte olan; soluk, solgun” (TT); “taraf, yön” (ET); sarı “-e doğru, tarafına” (YTS: 181)

sayın “Gururlu, mağrur, onurlu” (GAT); “Konuşma ve yazışmalarda saygı belirtisi olarak kişi adlarının önüne getirilen söz” (TT)

sırıg “Kumaş parçalarını geniş aralıklarla dikme, teğel” (GAT); “Değnekten uzun ve kalınca ağaç” (TT)

sonsuz “ (İnsan ve hayvan için) Üreme imkânı olmayan, kısır” (GAT); “Sonu olmayan, hiç bitmeyen” (TT)

subay* “Evlenmemiş kimse, bekâr” (GAT); “Silahlı kuvvetlerde asteğmenden orgeneral veya oramirale kadar rütbedeki asker” (TT); “Bekâr, tek, eşsiz, çocuksuz” (DS: 3687)

suluğ “Su kabarcığı” (GAT); “Öğrencilerin okula su götördükleri kap; kuş kafeslerinde su konan kap” (TT)

sümük* “Kemik” (GAT); “Sümük doku hücrelerinin ve üzerinde bulunan bezlerin, doku yüzünde nemli, akıcı, kaygan bir tabaka oluşturan salgısı” (TT); sünüük “kemik” (ET); sümük “kemik” (DS: 3713)

şan “Arıların yumurtalarını bırakmak ve bal depo etmek için yaptığı petek” (GAT); “Ün; gösteriş, gösterişlilik” (TT)

şekilli “Yakışıklı” (GAT); “Şekli olan” (TT)

şen “Küçük taş” (GAT); “Yaşamaktan mutlu olduğunu davranışlarıyla belli eden, sevinçli, neşeli” (TT)

tasma “Vantilatör kayışı” (GAT); “Bazı hayvanların boynuna takılan, bu hayvanları bir yere bağlamaya, çekip götürmeye yarayan kemer biçiminde bağ” (TT)

tay* “Tek; ön, arka, sağ, sol, üst, alt yanların her biri; yığın, küme; beraber, eşit, denk; kanat” (GAT); “Üç yaşına kadar olan at yavrusu” (TT); “Eşit, denk, yaşıt; yan, taraf” Kerkük; “Bir tek” Kocaeli, Erzurum, Kırşehir (DS: 3850)

tavuk “Narven de denen bir ağaç cinsi” (GAT); “Sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı” (TT)

tesâdüf “Çarpışma, kaza” (GAT); “Yalnız ihtimallere bağlı olduğu düşünülen olayların kesin olmayan, değişebilen sebebi; rastlantı, rast geliş” (TT)

topuk “Tutulma; dolaşma” (GAT); “Ayağın yuvarlakça olan alt bölümü; ökçe” (TT)

töre “Döl suyu, meni” (GAT); “Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet” (TT)

ülüş* “Helvalı pide” (GAT); “Kesilen hayvanın etinden alınan pay” (TT); “Komşuların birbirine gönderdiği yemek” (DS: 4064).

üzmek* “Koparmak, toplamak, dermek; yorulmak; yüzmek (GAT); “Üzüntü vermek” (TT); “kesmek, kırmak, koparmak, delmek, parçalamak” (ET); “Koparmak, ayırmak; kopacak duruma getirmek” (DS: 4085).

ver* “Karpuz ve kavun fideleri dibine konulan besleyici toprak; yardımcı; iş bölümü; biçilmiş kısım” (GAT); “Vermekten emir” (TT); “Çapalama, ayıklama” Ahlat, Bitlis (DS: 4095).

yargı “İhsan, nimet” (GAT); “Kavrama, karşılaştırma, değerlendirme vb. yollara başvuruyla kişi, durum veya nesnelerin eleştirici bir biçimde değerlendirilmesi, hüküm” (TT)

yasag “Savaş elbisesi” (GAT); “Bir işin yapılmasına karşı olan yasal veya yasa dışı engel, memnuiyet; yapılmaması istenmiş olan, yok, memnu, haram” (TT)

yay* “Yaz” (GAT); “Ok atmaya yarayan, iki ucu arasına kiriş gerilmiş, eğri ağaç veya metal çubuk; farklı amaçlarla çeşitli biçimlerde yapılan esnek parça” (TT); yay “yaz” (ET); “Yaz; yaz mevsiminin 20 mayıs ile 15 haziran arasındaki bölüm” (DS: 4208).

yaz* “İlkbahar” (GAT); “Yaz mevsimi” (TT); yaz “ilkbahar, ilk yaz, yaz” (ET)

yolcu “Dilenci; kılavuz” (GAT); “yolcu” (TT)

2. KISMİ YALANCI EŞ DEĞERLER

Bu bölümde GAT'ten alınan kelimelerin temel anlamları ile TT'deki kelimelerin bazılarının temel bazılarının da yan anlamlarının örtüştüğü görülmektedir.

aş “Yemek, aş; çorba; yoğurt ispanak, geşniz, şivit, un, yumurta, biber, bulgur” (GAT); “Yemek” (TT); “Çorba” (DS, 348)

ayag “Ayak; insan dışkısı, insan gübresi” (GAT); “Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü” (TT); “Hela, ayak yolu” (DS, 398)

çelik “Asa, baston; zayıf, sıska” (GAT); “Su verilerek çok sert ve esnek bir duruma getirilebilen, birleşiminde az miktarda karbon bulunan demir ve karbon alaşımı, polat; bu alaşımdan yapılmış; zayıf fakat “güçlü (vücut). (TT); “Baston” İğdır (DS, 1123)

çörek “Ekmek” (GAT); “Az yağlı, bazen şekerli ve yumurtalı, gevrekçe bir hamur işi” (TT)

dartmag “Zorla çekmek; buğday öğütme” (GAT); “Bir şeyin birim cinsten ağırlığını bulmak; bir şeyi avuç içinde sallayarak ağırlığını kestirmeye çalışmak; binek hayvanlarının dizginlerini çekmek; bir şeyin bütün sonuçlarını düşünmek, hesap etmek” (TT); “Çekmek” (YTS: 61)

düşmek “İnmek; tesadüf etmek; başlamak” (GAT); “Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek” (TT)

gızmak “Cinsel arzu duymak” (GAT); “kızmak, öfkelenmek, sinirlenmek; ısıtılan veya ısınan bir nesnenin sıcaklığı çok artmak; At, eşek vb. hayvanlar çiftleşmek istemek, kösnüme; dişi kuşlar zamanı gelip kuluçkaya yatma isteği göstermek” (TT)

hüner “Sanat” (GAT); “Beceri isteyen ustalık, beceriklilik” (TT)

kilid “Anahtar” (GAT); “Anahtar, düğme gibi takılıp çıkarılabilen bir parça yardımıyla çalışan kapatma aleti” (TT); “Kilit; anahtar” (YTS: 140)

sap “İplik” (GAT); “Bitkinin dal, yaprak, çiçek vb. bölümlerini taşıyan, ağaçlarda odunlaşarak gövde durumunu alan bölüm; çiçek veya meyveyi dala bağlayan ince bölüm, sap; iplik, tire, ibrişim vb. şeylerde iğneye geçirilen bir dikişlik iplik” (TT); “İplik titesi; bir dikişlik iplik” (DS: 3539)

serd* “Soğuk, serin” (GAT); “Çizilmesi, kırılması, buruşması, kesilmesi veya çignenmesi güç olan, pek, katı, yumuşak karşıtı; esnekliği az olan, kolayca eğilip bükülmeyen” (TT); Serd “soğuk” Tunceli (DS: 3586); (F.) serd “Soğuk; sert, haşin; kaba, hoyrat”

tek* “Bir, sadece, yalnız; gibi, benzer; hamle, saldırı” (GAT); “Eşi olmayan, biricik, yegâne; kadeh içinde belirli ölçüde olan (içki); Birbirini tamamlayan veya aynı türden olan nesnelere her biri; yalnızca” (TT); “gibi; tek, yalnız” (DS: 4747); teg “gibi” (ET)

yarma* “Bulgur” (GAT); “Yarmak işi; engebeli bir yerde, herhangi bir yolu geçirmek için açılmış yer; gelişigüzel kırılmış buğday, dövme; gelişigüzel kırılmış buğdaydan yapılan bir tür çorba; kolay yarılan ve çekirdeğinden ayrılan” (TT); “İri bulgur” (DS: 4187)

yarag* “Silah; süs eşyası; özenli” (GAT); “Erkeklik organı; silah” (TT); “silah” “Hazırlık, levazım, teçhizat; silah (ET); (At hakkında) pişkin, idmanlı” (YTS: 235)

yolsuz* “Hiçbir şeye inanç ve itikadı olmayan” (GAT); “Yolu olmayan; yavaş giden (taşıt); kurallara aykırı, uygunsuz, yöntemsiz, düzensiz, yersiz, usulsüz, nizamsız; kötü yola düşmüş kadın; parasız; biçimsiz, uygunsuz, yasaya, töreye aykırı; gümrak, yolunu şaşırması olan” (TT); “biçimsiz, uygunsuz, yasaya, töreye aykırı” (DS: 4291)

SONUÇ

Türkoloji araştırmaları açısından çok büyük öneme sahip İran, tarih boyunca Türklerin yoğun olarak yaşadığı, pek çok Türk devletinin kurulduğu bir yer olmuştur. Bu nedenle Türk toplulukları üzerine dil, din, tarih, kültür gibi farklı konularda araştırma yapacaklar için önemli bir merkez olmaya devam etmektedir.

Biz de bu çalışmamızda Güney Azerbaycan Türkçesinin daha fazla araştırılmasına hizmet etmek amacıyla Güney Azerbaycan Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde arasında iletişimi olumsuz bir şekilde etkileyen yalancı eş değerleri tespit etmeye çalıştık.

Yaptığımız çalışma sonucunda her iki lehçede hem Türkçe kelimelerde hem de alınma -Arapça, Farsça- kelimelerde 172 yalancı eş değer tespit edilmiştir. GAT'teki 50 kelimenin Eski Uygur Türkçesi, Derleme ve Tarama Sözlüklerindeki anlamlarla örtüştüğü görülmektedir. Bu bağlamda Güney Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesine göre Eski Türkçeye daha yakın durmaktadır.

Türkiye'de Azerbaycan Türklerinin yoğun olarak yaşadığı Kars, Iğdır... gibi illerimize ait ağızlarla GAT'ten alınan kelimelerde büyük bir benzerlik olduğu da başka bir tespitimizdir.

Lehçeler arası çalışmalarda başarılı bir aktarım yapılabilmesi için her şeyden önce lehçelerdeki yalancı eş değerlerin bilinmesi gerekir. Yani, kaynak dildeki bir kelimenin hedef dildeki karşılığının doğru bilinmesi sağlıklı bir aktarımın en önemli basamağıdır.

Şimdiye kadar Türk Dilinin birçok lehçesiyle Türkiye Türkçesi arasında yalancı eş değerler konusu ele alınmıştır. İncelenmeyen lehçelerde de yalancı eş değerlerin tespit edilip bir sözlük oluşturulması ayrıca çalışmamızın Güney Azerbaycan Türkleri ile Türkiye Türkleri arasında yazılı ve sözlü iletişime olumlu katkılar sunması en büyük arzumuzdur. ©

KISALTMALAR

1. Dil, Lehçe ve Dönem Adları

Az.	Azerbaycan Türkçesi
Bşk.	Başkurt Türkçesi
ET	Eski Türkçe
F	Farsça
GAT	Güney Azerbaycan Türkçesi
İng.	İngilizce
Kaz.	Kazak Türkçesi
Krç.	Karaçay Türkçesi
Krg.	Kırgız Türkçesi
Özb.	Özbek Türkçesi
Tat.	Tatar Türkçesi
Tkm.	Türkmen Türkçesi
TT	Türkiye Türkçesi
Uyg.	Uygur Türkçesi

2. Eser Adları

DS	Derleme Sözlüğü
YTS	Yeni Tarama Sözlüğü
EUTS	Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü

KAYNAKLAR

- ARNAZAROV, Seyitnazar (2004), "Türkmen ve Türkçesinin Ortak Fiillerinin Anlam Bakımından Genel Bir Mukayesesi" *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I*. Ankara: TDK., 193-220.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1968), *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, TDK Yay.:260, İstanbul 1968.
- DENİZER, Faik Utkan (2007), *Tarihî Metinleri Aktarma Problemleri*, Muğla (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Derleme Sözlüğü I*, Türk Dil Kurumu Yay., 2. Baskı, Ankara 1993.
- Derleme Sözlüğü II*, Türk Dil Kurumu Yay., 2.Baskı, Ankara 1993.
- Derleme Sözlüğü III*, Türk Dil Kurumu Yay., 2.Baskı, Ankara 1993.
- Derleme Sözlüğü IV*, Türk Dil Kurumu Yay., 2. Baskı, Ankara 1993.
- Derleme Sözlüğü VI*, Türk Dil Kurumu Yay., 2.Baskı, Ankara 1993.
- Derleme Sözlüğü VII*, Türk Dil Kurumu Yay., 2. Baskı, Ankara 1993.
- Derleme Sözlüğü VIII*, Türk Dil Kurumu Yay., 2. Baskı, Ankara 1993.
- Derleme Sözlüğü IX*, Türk Dil Kurumu Yay., 2.Baskı, Ankara 1993.
- Derleme Sözlüğü X*, Türk Dil Kurumu Yay., 2.Baskı, Ankara 1993.
- Derleme Sözlüğü XI*, Türk Dil Kurumu Yay., 2.Baskı, Ankara 1993.
- Derleme Sözlüğü XII*, Türk Dil Kurumu Yay., 2.Baskı, Ankara 1993.
- DİLÇİN, Cem (1983), *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yay.: 503, Ankara 1983.
- ERCİLASUN, Ahmet B. (1998), *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ERGÖNENÇ AKBABA, Dilek (2007), "Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler", *Bilig*, Yaz 2007, sayı: 42, 151-176.
- ERSOY, Feyzi (2007), "Çuvaş Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler"; *Türkbilig* 2007/14: 60-68.
- GÖKDAĞ, Bilgehan A., HEYET, M. Rıza (2004) "İran Türklerinde Kimlik Meselesi", *Bilig*, Yaz 2004, sayı: 30, 51-84.
- HACALOĞLU, Recep Albayrak (1992), *Azeri Türkçesi Dil Kılavuzu* (Güney Azeri Sahası Derleme Deneme Sözlüğü), Ankara 1992.

- İLKER, Ayşe (1999), "Lehçeden Lehçeye Aktarma Üzerine Bazı Düşünceler" 3. *Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 678, 553-560.
- KARADOĞAN, Ahmet (2004), "Türk Lehçeleri Arasında Yapı Eş Değerliği ve Yalancı Eş Değer Yapılar" V. *Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I*, 20-26 Eylül 2004, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 8 (TT)/1, 1591-1604.
- KİRİŞÇİOĞLU, Fatih (2006), "Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 20: 21-35.
- MAHMUDOV, Nizameddin (1994), "Ortak Kelimeler Ortak Anlamlar mı Demektir (TT) (Akraba Dilleri Öğrenmede Kelime Hazinesi Problemi)", *Dil Dergisi* 17, 15-19.
- ÖZKAN, Fatma (1999), "Bugünkü Türk Lehçelerindeki İletişimi Zorlaştıran Kelimeler" 3. *Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı 1996*, Ankara 1999, 883-889.
- ÖZKAN, Nevzat (2002), *Türk Dilinin Yurtları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- RESULOV, Asker (1995), "Akraba Diller ve 'Yalancı Eş Değerler' Sorunu" *Türk Dili*, sayı 524, 916-924.
- (2007), *Çeviri Kuramı Bağlamında Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Dili*, Nurlan Yayınevi, Bakü.
- TOKATLI, Suzan (2004), "Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesindeki Eş Sesli Kelimeler Üzerine"; *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 16, Yıl 2004/1, 141-156.
- TÜRKÇE SÖZLÜK I, Türk Dil Kurumu Yayınları, 9. Baskı, Ankara 1998.
- TÜRKÇE SÖZLÜK II, Türk Dil Kurumu Yayınları, 9. Baskı, Ankara 1998.
- UĞURLU, Mustafa (2000), "Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve Abay Yolu Romanı", *Bilig*, Güz 2000, sayı: 15: 59-80.
- (2004), "Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği" *Bilig*, sayı: 29, 29-40.
- YILDIZ, Hüseyin (2009), "Karay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değer Kelimeler", *Gazi Türkiyat*, Güz 2009 sayı: 5, 611-659.